

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Název projektu	Rozvoj vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0./0.0/16_015/0002400

Prezentace předmětu:
Sociální politika
Vyučující:
Mgr. Ivona Buryová, Ph.D.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Vývoj sociální politiky

Struktura přednášky

Sociální systémy a jejich klasifikace.

Liberalismus, křesťanské sociální učení, demokratický socialismus.

Typologie sociálních států.

Typologie podle Titmuse

Typologie podle Esping-Andersena

VÝVOJ SOCIÁLNÍ POLITIKY

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Cílem přednášky je:

- Vysvětlit podstatu sociálních systémů.
- Seznámit s typologií sociálních států podle Titmuse.
- Typologie podle Andersena.
- Vysvětlit rozdíly jednotlivých typů sociálních států

Obecné tendence historického vývoje

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- Od nahodilého řešení soc. otázek se přechází k řešení cílevědomému a koncepčnímu.
 - Od individuálních a lokálních aktivit (rodin nebo obcí) se přechází k aktivitám, které organizuje a garantuje stát.
 - Od národní sociální politiky směřuje vývoj i k určitému mezinárodnímu dojednávání základních opatření v sociální oblasti.
 - Od jednotlivých opatření dospěl vývoj k systémovému a systematickému řešení sociálních problémů.
-

- Nejstarší problém – *obživa* – přerostl do chudoby.
 - První poskytovala pomoc *církev* – péče o chudé, nemocné a staré. V některých státech se přidělovala půda válečným vysloužilcům, pomoc vdovám a sirotkům
 - – *chléb a hry* (lístek na gladiátorské hry – tam dostali jídlo), pomoc postiženým a hluchým.
-

- Péče o chudé měla dobročinný charakter, značně nahodilá a neorganizovaná, pomoc poskytovaly zejména dobročinné organizace, církev, pomoc chudým se stala předmětem činnosti klášterů.
 - Později se začínají angažovat i obce – domovské právo (obce se musely o své chudé starat).
 - Vznikají spolky – *cechy tovaryšů* → horní bratrstva – členové spolku si navzájem pomáhali (skládali peníze do podpůrných bratrských pokladen pro případ nemoci, úrazu, pracovní neschopnosti).
 - Otázka bezdomovců – důsledek válek, vyhánění chudých rolníků z půdy → tuláctví, žebrota, krádeže → stát přijímal rozhodnutí zmírňující tento problém – např. *daň bohatých* (museli platit na chudé a opuštěné). Úloha státu tak vystupuje do popředí.
-

- Rozvíjí se tržní hospodářství a s tím rostou sociální problémy, zejména kolem vzniku dělnické třídy a životních podmínek.
 - Sociální politika se soustřeďovala na opatření pro pracujících.
 - Jsou upravovány pracovní podmínky (zakázána práce dětí v noci), stát usiluje o to, aby zaměstnavatelé začali pečovat o bezpečnost a čistotu pracovišť, v řadě zemí se utváří (dotváří) soc. pojištění, roste úloha státu v sociální politice, utváří se prvky státní sociální politiky, problémem je *i* nezaměstnanost, někde jsou pro nezaměstnané zakládány domovy.
-

- Nadále se rozvíjí sociální pojištění, zlepšují se pracovní a sociální podmínky zaměstnaných lidí, pozornost je věnována i bytovým problémům a školství, dochází tedy k růstu sociálních opatření.
 - Tato opatření však byla nákladná a to vedlo k nespokojenosti státu a středních vrstev a v důsledku toho vzniklo *hnutí proti soc. reformám*, i úsilí hnutí však narušuje 1. světová válka. Ta vyostřila některé soc. problémy (řada rodin přišla o své živitele, šíření chorob, nedostatek pracovních míst, bytů, vysoká inflace).
 - Sociální politika je řešila různými opatřeními (úprava pracovních podmínek, péče o nezaměstnané, vdovy a sirotky). Reakce probíhaly v každé zemi různým způsobem.
-

20. stol.

- Úsilí o vypořádání se s problémy způsobenými válkou zkomplikovala hospodářská krize (29-33) – ta potvrdila, že trh (teorie liberalismu) je lhostejný k určitým soc. problémům (stáří, nezaměstnanost, mateřství),
 - proto od pol. 30. let dochází postupně k rozšiřování a prohlubování státních zásahů a k větší odpovědnosti státu za soc. podmínky a životní situaci obyvatelstva, stát se postupně stává hlavním a rozhodujícím subjektem sociální politiky, od té doby nabývá sociální politika nové kvality a začíná se hovořit o moderní sociální politice.
 - Jejím rozvoji nezabránila ani 2. sv. válka, která naopak vedla ke zvýšení celkových soc. opatření, postupným vývojem dospěla většina evropských států k tzv. silnému soc. státu t.j. státu, který se výrazně angažuje v sociální politice.
-

- Období před a do vzniku Rakouska-Uherska – vývoj byl podobný jako jinde v Evropě – sociální politika se vyvíjela jako soc. pomoc potřebným, kterou nejprve poskytovala *církev, dobrovolné organizace*, pak byla soc. pomoc svěřena *obcím* na základe domovského práva, soc. zabezpečení se vyvíjelo postupně.
 - Konec 18. stol. – poskytování prvních doživotních penzí důstojníkům a státním úředníkům, stanovena pravidla pro jejich přiznávání (systematické dávky), od té doby rostl počet zákonů stanovujících podmínky dávek i odchodu k příjemcům.
 - 2. pol. 19. stol. – *dávky v nemoci a invaliditě*, mění se svépomocná podpůrná sdružení (horní bratrstva) v povinně ustanovené fondy financované z prostředků zaměstnavatelů zaměstnancům – vypláceli podporu ve stáří, invaliditě a v případě smrti pozůstalým (základ dnešního systému).
 - Před vznikem ČSR – byl přijat zákon o povinném úrazovém a nemocenském pojištění.
-

- Zásluhy T.G.Masaryka – aktivní reformátor v sociální politice (sociální politika byla v popředí světového vývoje,
 - v teorii i v praxi → vysoká úroveň soc. zákonodárství
 - zákon o podpoře v nezaměstnanosti a 8 hodinové pracovní době), vznik ministerstva soc. péče, založení ústřední soc. pojišťovny.
 - 1924 – reforma nemocenského pojištění, zavedeno invalidní a stavební pojištění dělníků v soukromém sektoru,
 - 1925 – zákon o pojištění samostatně hospodařících osob.
 - *Vývoj soc. reformy* – cíl – rozšíření povinného soc. pojištění co největšího počtu občanů proti všem základním soc. rizikům
 - zbržděn krizí (29-33). Nedostatek finančních prostředků neumožnil zavést pojištění v nezaměstnanosti, ale i tak se vláda snažila čelit důsledkům krize alespoň *státními zakázkami, dotacemi na veřejné práce či rekvalifikací.*
-

- 16.3.1939 vyhlášení vytvoření Protektorátu Čechy a Morava
 - Protektorát nemá zahraniční zastoupení, armádu, parlament byl rozpuštěn
 - Všechny rozhodnutí protektorátní vlády mohly být rušeny s odvoláním na říšské zákony a zájmy
-

Po roce 1945 - únor 1948

- V sociální politice navazováno na tradici první republiky,
 - myšlenka sociální spravedlnosti, která odpovídala i evropským tradicím,
 - první poválečná léta v Československu charakteristická hledáním varianty pluralitního politického uspořádání a kombinací tržního a plánovaného hospodářství,
 - Stát i nestátní sektor prováděly sociální politiku tzn. sociální pomoc lidem, kteří ji potřebovali.
 - Sociální program byl součástí tzv. Košického vládního programu z roku 1945.
-

Ekonomické reformy:

- Vyrovnávali majetkové rozdíly (snížil se podíl soukromého průmyslového a bankovního kapitálu, ale také vymizela chudina).
 - Zbylé velkopodnikatele stát omezoval:
 - mzdovými předpisy,
 - přidělem surovin a pracovních sil,
 - omezením svobody pracovních vztahu.
 - Pro československé občany přestala platit svoboda pobytu a pohybu.
 - Občané neměli právní nárok na vydání pasu, ani na jeho držení.
-

- Stát chtěl být garantem občanů s nižšími a středními příjmy:
 - proti sociálním rizikům,
 - chudobě,
 - nezaměstnanosti,
 - správcem sociálních služeb,
 - ochrany zdraví,
 - zaopatření ve stáří.
 - Zamezil nezaměstnanosti
 - práce byla vynucována zákonem, kdo nepracoval, byl stíhán za příživnictví
-

Hlavní nedostatky sociální politiky v ČR před r.

1989

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- paternalistická (dominantní) role státu – jedná za občany, rozhoduje v sociálních otázkách
- oslabena odpovědnost občanů za své životní podmínky – pasivní příjemci
- široké plošné poskytování soc. jistot bez zřetele zásluhovost a potřeby (finančně náročné)
- neefektivní a neprůhledný přerozdělovací mechanismus
- neznalost problémů (nezaměstnanost, chudoba) ⇒ neexistovala sociální politika, která by je řešila (soc. problémy existovaly, ale řešila je spíše ekonomika)
- individuální problémy se často zastíraly, stát pečoval o velké systémy (zdravotní péče, důchodové nemocenské pojištění)

Shrnutí přednášky

Vývoj sociální politiky:

- Od individuálních a lokálních aktivit (rodin nebo obcí) se přechází k aktivitám, které organizuje a garantuje stát.
- Od národní sociální politiky směřuje vývoj i k určitému mezinárodnímu dojednávání základních opatření v sociální oblasti.
- Od jednotlivých opatření dospěl vývoj k systémovému a systematickému řešení sociálních problémů.

Vývoj české sociální politiky od vzniku samostatného Československa:

Období před a do vzniku Rakouska-Uherska – vývoj byl podobný jako jinde v Evropě – sociální politika se vyvíjela jako soc. pomoc potřebným, kterou nejprve poskytovala církev, dobrovolné organizace, pak byla soc. pomoc svěřena obcím na základě domovského práva, soc. zabezpečení se vyvíjelo postupně.

Reforma nemocenského pojištění, zavedeno invalidní a stavební pojištění dělníků v soukromém sektoru, 1925 – zákon o pojištění samostatně hospodařících osob.

Vývoj soc. reformy – cíl – rozšíření povinného soc. pojištění co největšího počtu občanů proti všem základním soc. rizikům.

Po roce 1945 - únor 1948

V sociální politice navazováno na tradici první republiky, myšlenka sociální spravedlnosti, která odpovídala i evropským tradicím, první poválečná léta v Československu charakteristická hledáním varianty pluralitního politického uspořádání a kombinací tržního a plánovaného hospodářství.

Hlavní nedostatky sociální politiky v ČR před r. 1989 - oslabena odpovědnost občanů za své životní podmínky – pasivní příjemci, široké plošné poskytování soc. jistot bez zřetele zásluhovost a potřebnosti (finančně náročné pro stát), neefektivní a neprůhledný přerozdělovací mechanismus.